

УДК 930.85-049.34:004.9](4+477)
DOI 10.32461/2409-9805.1.2023.276764

Цитування:

Білушчак Т. М., Добровольська С. І. Європейські та національні аспекти охорони, збереження та популяризації нематеріальної культурної спадщини: цифрові колекції у вебінформаційному середовищі. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 1. С. 41–52.

Bilushchak T., Dobrovolska S. (2023). European And National Aspects Of Protection, Preservation and Promotion of Intangible Cultural Heritage: Digital Collections in the Web Information Environment. *Library Science. Record Studies. Informology*, 1, 41–52 [in Ukrainian].

Білушчак Тетяна Миколаївна,

кандидатка історичних наук, доцентка кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності Національного університету «Львівська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0001-5308-1674>
tetiana.m.bilushchak@lpnu.ua

Добровольська Сніжана Ігорівна,

аспірантка Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
<https://orcid.org/0009-0007-1605-0351>
p_snizhanad@ukr.net

ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ОХОРОНИ, ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ: ЦИФРОВІ КОЛЕКЦІЇ У ВЕБІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Мета статті – здійснити характеристику цифрових колекцій, присвячених збереженню та популяризації нематеріальної культурної спадщини в європейських та українських вебінформаційних середовищах. **Методологія дослідження** полягає в застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема: системного підходу, аналізу, синтезу, логічного методу, методу візуалізації результатів дослідження. Для простеження стану цифрових колекцій у вебінформаційному середовищі використано методи контент-аналізу, порівняльний та аналітичний моніторинг інтернет-ресурсів збереження нематеріальної культурної спадщини. **Наукова новизна** роботи полягає в розширенні уявлень про охорону, збереження та популяризацію нематеріальної культурної спадщини на світовому та національному рівнях у вебінформаційних середовищах. Проведено аналіз чотирьох європейських і двох українських цифрових колекцій, що являють собою нематеріальну культурну спадщину та розміщені у вебінформаційних середовищах. **Висновки.** На сучасному етапі розвитку нашої держави незворотним є приєднання до євроінтеграційних процесів і прагнення до гідної репрезентації української культури у світовому інформаційному просторі. Створення ресурсу історичної та культурної спадщини українського народу стало одним із напрямів діяльності бібліотек, архівів, музеїв та інших інституцій, пов'язаних з національною пам'яттю, невід'ємною частиною національної бібліографії, археографії й архівознавства, музеєзнавства України. У статті розглянуто чотири європейські та дві українські цифрові колекції, що присвячені збереженню та популяризації нематеріальної культурної спадщини у вебінформаційному середовищі, які репрезентують достатню кількість представлених у мультимедійних ресурсах елементів нематеріальної культурної спадщини. Встановлено, що у випадку як маркетингової, так і комунікаційної політики доцільно використовувати платформи соціальних мереж та засобів масової інформації, які будуть позитивно впливати на зацікавленість суспільства до елементів нематеріальної культурної спадщини.

Ключові слова: нематеріальна культурна спадщина, репрезентація української культури, цифрові колекції, вебінформаційне середовище, популяризація нематеріальної культурної спадщини.

*Bilushchak Tetiana,*Ph.D. (History), Associate professor of the Department
of Social Communication and Information Activities
Lviv Polytechnic National University*Dobrovolska Snizhana,*graduate student of the National Library
of Ukraine named after V. I. Vernadskyi

EUROPEAN AND NATIONAL ASPECTS OF PROTECTION, PRESERVATION AND PROMOTION OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE: DIGITAL COLLECTIONS IN THE WEB INFORMATION ENVIRONMENT

The purpose of the article is to characterize digital collections devoted to the preservation and popularization of intangible cultural heritage in European and Ukrainian web information environments. The research methodology consists in the application of general scientific and special methods, in particular the system approach, analysis, synthesis, logical method, method of visualization of research results. Methods of content analysis, comparative and analytical monitoring of Internet resources for the preservation of intangible cultural heritage were used to track the state of digital collections in the web information environment. The scientific novelty of the work consists in expanding ideas about the protection, preservation and popularization of intangible cultural heritage at the world and national levels in web information environments. An analysis of four European and two Ukrainian digital collections, representing intangible cultural heritage and hosted on the relevant web information environments, was carried out. Conclusions. At the current stage of our country's development, it is irreversible to join the European integration processes and strive for a worthy representation of Ukrainian culture in the world information space. The creation of a resource of the historical and cultural heritage of the Ukrainian people has become one of the activities of libraries, archives, museums and other institutions related to national memory, an integral part of the national bibliography, archeography and archival studies, museology of Ukraine in its broad sense as a resource of national documentary memory. The article examines four European and two Ukrainian digital collections dedicated to the preservation and popularization of intangible cultural heritage in the web information environment, which represent a sufficient number of intangible cultural heritage elements presented in multimedia resources. It was established that in the case of both marketing and communication policy, it is expedient to use social network platforms and mass media, which will have a positive effect on society's interest in the elements of intangible cultural heritage.

Keywords: *intangible cultural heritage, representation of Ukrainian culture, digital collections, web information environment, popularization of intangible cultural heritage.*

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах стає очевидною здатність культури змінювати суспільство. Різні прояви культури, будь то цінні історичні пам'ятки, музеї, пам'ятники, звичаї або сучасні види мистецтва, збагачують наше повсякденне життя найрізноманітнішими способами. Культурна спадщина є невичерпним джерелом нації, вона сприяє згуртованості громад, розрізнених у результаті приголомшливих змін й економічної нестабільності. Творчість, зі свого боку, сприяє побудові відкритих, інклюзивних та плюралістичних суспільств. Спільно спадщина й творчість закладають основи для динамічних, інноваційних і процвітаючих суспільств, у яких принципове значення мають знання. У таких умовах дослідження світових тенденцій і національних принципів охорони та збереження нематеріальної культурної спадщини набувають непересічної значущості, що й визначає актуальність представленої наукової розвідки.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі аспекти вивчення охорони нематеріальної культурної спадщини України та визначення важливої ролі, яку відіграють бібліотеки, зокрема, в її документуванні, дослідженні, збереженні, популяризації та формуванні в суспільства знань, розглянуто в наукових працях [1–4]. Дослідження про представлення нематеріальної культурної спадщини в інтернеті можна почерпнути також із закордонного досвіду. Зокрема, М. Артезе й І. Гальярді представили каталогізаційну картку нематеріальної культурної спадщини в мережі «Інтернет» для її інвентаризації, що розроблена в межах проекту прикордонного співробітництва Італії і Швейцарії, та аналіз її інтеграції з архівною базою даних (Ломбардія). Такий проект дав змогу отримати структуру даних, яка містить як інвентаризацію, так і детальну каталогізацію нематеріальних об'єктів [5]. М. Зіку у своїй роботі обговорює стандарти відкритих даних та розглядає можливість

застосування програмних платформ для семантично обґрунтованої цифрової документації нематеріальної культурної спадщини архівними, бібліотечними та музейними установами [6]. Способи захисту нематеріальної культурної спадщини в епоху технологічного прогресу й, зокрема, на тлі пандемії COVID-19 розглянув у своєму дослідженні Афоласаде А. Адевумі [7]. Колектив науковців з університету Марокко визначають концепцію спілкування в соціальних мережах як успішну маркетингову стратегію в популяризації нематеріальної культурної спадщини [8]. Ще одне актуальне дослідження провели французькі науковці, які вивчали представлення нематеріальної культурної спадщини в соціальній мережі Instagram у контексті сприяння розвитку туризму [9].

Мета статті – здійснити характеристику цифрових колекцій, присвячених збереженню та популяризації нематеріальної культурної спадщини в європейських та українських вебінформаційних середовищах.

Виклад основного матеріалу. У прагненні забезпечити культурі гідне місце в розробці стратегій та механізмів розвитку ЮНЕСКО працює в декількох напрямках. Зокрема, очолює загальносвітову кампанію на підтримку культури й розвитку, співпрацює з міжнародним співтовариством з метою розробки та впровадження чіткої політики й правової бази в цій галузі, а також провадить роботу на місцях, надаючи допомогу урядам і зацікавленим сторонам регіонального значення у справі збереження спадщини, розвитку творчих індустрій і заохочення плюралізму в культурі.

З огляду на зростаючу небезпеку втрати цінної інформації, яка визначає світову спадщину знань, ідентичності, історії та цінностей людства, ЮНЕСКО прагне посилити увагу урядів, відповідних інституцій та широкої громадськості до важливості збереження інформації для сьогодення та майбутнього покоління. Документальна спадщина є пам'яттю людства, але постійно існує загроза зникнення її назавжди.

Перша й найбільш нагальна потреба – забезпечити збереження документальної спадщини, що має світове значення. Важливо також зробити її доступною для максимально можливого числа людей, з використанням найбільш відповідних технологій. Тому ЮНЕСКО вживає заходів, спрямованих на захист документальної та аудіовізуальної спадщини за допомогою програми «Пам'ять світу», сутність якої полягає в тому, що світова документальна спадщина належить усім, вона повинна бути повністю збережена, захищена та без перешкод бути всім доступною.

Величезне багатство становлять різні форми нематеріальної культурної спадщини. Відомо, що її

ще називають «живою спадщиною», до складу якої входять звичаї, знання, що передають люди від покоління до покоління.

Конвенція ЮНЕСКО 2003 року про національну охорону нематеріальної культурної спадщини покликана зберегти ці надбання, забезпечити їх життєздатність і створити умови для повного розкриття їхнього потенціалу в інтересах сталого розвитку. Діяльність ЮНЕСКО в цій галузі спрямована на підтримку держав-членів у всьому світі, сприяння міжнародного співробітництва щодо захисту живої спадщини і створення інституційного та професійного середовища, сприятливого для охорони нематеріальної спадщини [10].

Цілями цієї Конвенції є: охорона нематеріальної культурної спадщини; забезпечення поваги до надбань культури відповідних спільнот, груп та окремих осіб; підвищення рівня знань на місцевому, національному та міжнародному рівнях про важливість нематеріальної культурної спадщини і її взаємне визнання; міжнародне співробітництво та допомога [10].

Нематеріальну культурну спадщину (НКС) тлумачать як звичаї, форми показу та вираження знань і навичок, а також пов'язані з ними інструменти, предмети, артефакти та культурні простори, які визнали спільноти, групи та в деяких випадках окремі особи як частину їхньої культурної спадщини. Цю нематеріальну культурну спадщину, що передається від покоління до покоління, постійно відтворюють громади та групи під впливом середовища і їхнього оточення, взаємодії з природою та історією, що формує в них відчуття самотності та наступності, сприяючи тим самим повазі до культурного різноманіття та творчості людини. До об'єктів дії цієї Конвенції належить лише нематеріальна культурна спадщина, сумісна із чинним міжнародним законодавством з прав людини, із взаємною повагою між спільнотами, групами й особами та зі сталим розвитком. Нематеріальна культурна спадщина функціонує, зокрема, у таких сферах: усні традиції та форми вираження, зокрема у мові як засобі комунікації носіїв нематеріальної культурної спадщини; виконавське мистецтво; звичаї, обряди, свята; знання та практика, що стосується природи та всесвіту; знання і навички, пов'язані з традиційними ремеслами.

Хоча й нестійка, нематеріальна культурна спадщина все ж таки є важливим фактором збереження культурного різноманіття в умовах зростаючої глобалізації. Розуміння нематеріальної культурної спадщини різних спільнот сприяє міжкультурному діалогу та взаємній повазі до інших способів життя. Нематеріальна культурна спадщини не є безпосередньо культурним виявом, а скоріше

багатством знань і навичок, які передаються через неї від покоління до покоління. Соціальна та економічна цінність цієї передачі знань є актуальною для груп меншин та основних соціальних груп у межах держави.

Нематеріальна культурна спадщина – це не лише спадкові традиції минулого, а й сучасні сільські та міські практики, у яких беруть участь різноманітні культурні групи. Нематеріальна культурна спадщина не ставить під питання, чи певна практика є специфічною для культури. Вона сприяє соціальній єдності, заохочуючи почуття ідентичності та відповідальності, які допомагають людям відчувати себе частиною однієї або різних спільнот чи суспільства загалом. Нематеріальну культурну спадщину не лише оцінюють як культурне благо. Вона розвивається в громадах і залежить від тих, чийі знання про традиції, навички та звичаї передаються з покоління в покоління. Нематеріальна культурна спадщина може бути надбанням лише тоді, коли вона визнана такими громадами, групами чи особами, які створюють, підтримують і передають її: без їхнього визнання ніхто інший не може вирішити для них, вираженням чи практикою є їхня спадщина [11].

Приєднавшись у 2008 році до Конвенції ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини (Закон України від 06.03.2008 № 132 «Про приєднання України до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини»), Україна має виконувати всі зобов'язання, що випливають з її положень. Конвенція проголошує важливість нематеріальної культурної спадщини як основного джерела культурного різноманіття, про що також підкреслено в Рекомендаціях ООН про збереження традиційної культури і фольклору [12]. Український центр культурних досліджень (УЦКД) було визначено як інституцію для імплементації положень Конвенції, сформовано Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини.

У 2012 році Наказом Міністерства культури України від 14.12.2012 № 1521 «Про затвердження примірного зразка форми облікової картки об'єкта (елемента) нематеріальної культурної спадщини України та визначення об'єктів нематеріальної культурної спадщини» було започатковано ведення переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України. Проте офіційно Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України створено Наказом Міністерства культури України від 12.02.2018 № 105 «Про затвердження Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України», додатком до якого і є, власне, Національний перелік. Нові елементи НКС України включаються до Національного переліку на

підставі рекомендацій Експертної ради з питань нематеріальної культурної спадщини, яка діє при Міністерстві культури та інформаційної політики України, шляхом внесення змін до додатка наказу. Станом на 01.09.2021 р. до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України включено 26 елементів НКС [12].

Включення елементів до Національного переліку здійснюють згідно з Порядком ведення Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України, а також на підставі рішення Експертної ради Міністерства культури України, до складу якої входять відомі фольклористи та етнографи [13]. Порядок визначає механізм створення та ведення Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України – державної інформаційної системи, що забезпечує збирання, накопичення, обробку, захист, облік та доступ до інформації про наявні на території України елементи нематеріальної культурної спадщини з метою їхньої охорони. Національний перелік формують на підставі інформації, що міститься в обліковій картці елемента НКС, допоміжних матеріалах, які фіксують і демонструють елемент НКС (аудіо-, фото-, відеоматеріали, що зберігаються на окремих електронних носіях інформації: оптичний диск, карта пам'яті, флешпам'ять, твердий диск) [14].

Елемент НКС, що входить до Національного переліку, має відповідати таким критеріям:

- представляти принаймні одну галузь НКС, визначену Конвенцією;
- відтворювати традиційну українську культуру або традиційні культури національних меншин, що проживають на території України;
- визнаватися спільнотами або групою осіб як їхня НКС;
- пройти процес передавання від покоління до покоління на дату подання клопотання про його включення до Національного переліку;
- застосовуватися на практиці (функціонувати) на дату подання клопотання про його включення до Національного переліку.

Нематеріальна культурна спадщина – це традиції, які формувались протягом багатьох століть. Вони не мають чіткої дати започаткування, але дають змогу спостерігати етапи розвитку етнокультур та їхній вплив на розвиток української культури протягом століть. З метою виконання Конвенції УЦКД надані відповідні повноваження на науково-методичне забезпечення реалізації Конвенції в Україні.

Аналіз європейського досвіду представлення цифрових колекцій нематеріальної культурної спадщини. Розглянемо цифрові колекції на прикладі чотирьох країн, присвячених збереженню та популяризації нематеріальної культурної спадщини у вебінформаційному середовищі.

2002 року розпочато розробку Національного реєстру нематеріальної культурної спадщини Болгарії, а 2008-го – започаткована Національна система «Живі людські скарби – Болгарія» / Living Human Treasures – Bulgaria (<https://www.treasuresbulgaria.com/main.php>) [15]. У цьому проєкті взяли участь представники, експерти з Міністерства культури Болгарії та Інституту фольклору Болгарської академії наук. Сам інформаційний ресурс Living Human Treasures – Bulgaria містить поділ нематеріальної культурної спадщини за шістьма категоріями, які подібні до поділу, що визначені в статті 2.2 Конвенції ЮНЕСКО 2003 року. Однак цей поділ був застосований до притаманної національної болгарської нематеріальної культурної спадщини: традиційні свята та обряди; традиційні пісні й інструментальні композиції; народні танці й ігри для дітей; усна традиція; традиційні твори скульптури та продукти вітчизняного виробництва; народна медицина.

Також варто зазначити, що кожна категорія складається з підкатегорій, наприклад: традиційні святкування сімейних обрядів поділяються на обряди народження, весільні обряди та похоронні обряди. Цифрова колекція містить текст опису та 378 зображень, що презентують культурну практику.

Відповідно до положень Конвенції 2003 року, Франція з 2008 року створила власний кадастр нематеріальної культурної спадщини, щоб ідентифікувати всі елементи нематеріальної культурної спадщини, розташовані на її території. 2017 року була створена платформа під назвою PCI-Lab – L'Inventaire du Patrimoine culturel immatériel en France (<https://www.pci-lab.fr>) для французького переліку нематеріальної культурної спадщини [16]. Цей проєкт PCI-Lab розроблений та реалізований CIRDOC – Institut Occitan de Cultura ethnopole під керівництвом Департаменту керівництва дослідженнями та наукової політики Міністерства культури (Генеральне управління спадщини) для сприяння дослідження і кращої популяризації нематеріальної культурної спадщини, які сьогодні пропонує web 3.0. Проєкт має на меті полегшити доступ до французького інвентаря нематеріальної культурної спадщини для будь-якої зацікавленої аудиторії. Для популяризації нематеріальної культурної спадщини PCI Lab використовує відомості з платформи відкритих даних, а саме онлайн-енциклопедії «Вікіпедія», для збагачення бази даних (тематичні запити, інтерактивна картографія, візуалізація пов'язаних відео тощо), корисної для пошуку записів інвентаризації. Для цього кожний елемент, який інвентаризувало Міністерство культури, повинен відповідати вмісту даних, характерних для Вікіпедії. У результаті база даних Вікіпедії безпосередньо збагачує PCI Lab, яка використовує її

як тезаурус для індексації записів інвентаризації.

Усі інвентарні аркуші, які були інтегровані в національний кадастр нематеріальної культурної спадщини у Франції після підтвердження Міністерством культури, оцінюються в PciLab. Значна частина інвентарних аркушів супроводжується мультимедійним вмістом (фотографії, відео та / або аудіо).

Цифрова колекція містить відповідно детальний опис (текстовий контент), 110 відео та приблизно 501 зображення, що описують культурні практики; матеріальні елементи, пов'язані з практикою; технічні дані; бібліографічні елементи; режими навчання та передачі практики.

2013 року Фінляндія ратифікувала Конвенцію ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини, а 2016-го – у межах реалізації Конвенції Національна рада Фінляндії зі старожитностей запустила проєкт Wiki-inventory for living heritage (<https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/>) [17]. Його розробило та реалізувало Агентство культурної спадщини Фінляндії, що є експертною агенцією при Міністерстві освіти і культури Фінляндії, за участі членів фінської вікіспільноти в консультації з громадами спадщини. Цей проєкт дає можливість різним групам, асоціаціям і спільнотам представити та популяризувати нематеріальну культурну спадщину в дев'яти категоріях. Будь-яка громада може повідомити на вікіінвентар про явища, які вона розуміє як нематеріальну культурну спадщину, проте Національна рада старожитностей перевіряє і модерує сповіщення.

Агентство культурної спадщини Фінляндії рекомендує практики нематеріальної культурної спадщини для внесення до Національного кадастру живої спадщини, проте остаточне рішення ухвалює Міністерство освіти і культури Фінляндії. Елементи, занесені до національного кадастру живої спадщини, можуть бути номіновані на внесення до Списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО. Цифрова колекція містить детальний опис (текстовий контент), приблизно 308 зображень, що презентують культурні практики; бібліографія та посилання на зовнішні джерела інформації; практикування традиції; передумови та історію традиції, метадані зображення.

Отже, з проаналізованих вище двох проєктів, які реалізовані за допомогою вікі-технологій, можемо зробити висновок, що Вікіпедія постає як важливий глобальний суспільно-інформаційний сервіс, призначений для відображення соціальних та культурних подій як світового, так і національного масштабу [18], вона є особливо ефективним каналом для популяризації даних про нематеріальну культурну спадщину.

2011 року Республіка Польща ратифікувала

Конвенцію ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини, а 2012-го – функціонує портал Niematerialne Dziedzictwo Kulturowe (https://niematerialne.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/Krajowa_inwentaryzacja/Krajowa_lista_NDK/), яким керує Інститут національної спадщини. На порталі можна знайти інформацію про поточні заходи, ініціативи та проекти, пов'язані із живою нематеріальною спадщиною Республіки Польщі [19].

Важливим аспектом вебсайту є систематично поповнюваний Національний список

нематеріальної культурної спадщини, який є переліком нематеріальної спадщини, що живе в Республіці Польщі. На сайті можна завантажити шаблон заявки та інструкцію, яка допоможе в її складанні. Цифрова колекція містить детальний опис практики (текстовий контент), приблизно 69 зображень, що презентують культурні практики.

На основі згаданих вище цифрових колекцій нематеріальної культурної спадщини у вебінформаційному середовищі здійснимо характеристику за веденими критеріями (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика представлення нематеріальної культурної спадщини у вебінформаційному середовищі

Країна	Назва проєкту	Присутність у соціальних мережах	Мультимедійні ресурси (зображення, аудіо, відео)	Супровідна документація	Додаткові особливості інформаційного ресурсу
Болгарія	Living Human Treasures – Bulgaria”	-	+/-/-	Фотографії з Національного центру збирання та архівування болгарського фольклору при Інституті фольклору БАН, Національної бібліотеки Св. Кирила і Мефодія, Національного архіву, особистих колекцій	-
Франція	PciLab	-	+/+/+	Сукупність друкованих творів певної галузі знань, електронні ресурси бібліотечних та музейних фондів; інтернет-ресурси	Інтерактивна карта; перевагою цього проєкту є використання семантичної мережі. Відомості структуровані згідно з вікіданними
Фінляндія	Wiki-inventory for living heritage	Facebook (1,8 тис.), Youtube (146 215 переглядів, підписалося 337 користувачів)	+/-/-	Сукупність друкованих творів певної галузі знань; електронні ресурси архівних, бібліотечних та музейних фондів; інтернет-ресурси; відеозаписи вебсайтів телепрограм та аудіозаписи вебсайтів радіопрограм	Використання проєкту на основі програмного забезпечення MediaWiki
Польща	Niematerialne Dziedzictwo Kulturowe	-	+/-/-		Читальний зал – електронні видання нематеріальної культурної спадщини

Як видно з характеристики, із чотирьох проаналізованих цифрових колекцій нематеріальної культурної спадщини присутній у соціальних мережах лише один інформаційний ресурс – Wiki-inventory for living heritage. У Niematerialne Dziedzictwo Kulturowe при описі списків нематеріальної культурної спадщини не зазначено бібліографію, але в розділі «Читальний зал» є

перелік електронних видань, пов'язаних з нематеріальною культурною спадщиною. У Living Human Treasures – Bulgaria відсутні додаткові особливості на інформаційному ресурсі.

Аналіз українського досвіду представлення цифрових колекцій нематеріальної культурної спадщини. Виявлення, дослідження та поширення інформації про елементи нематеріальної культурної

спадщини України є ключовими для виконання зобов'язань у межах імплементації Конвенції.

Міністерство культури затвердило примірну форму облікової реєстраційної картки елемента нематеріальної культурної спадщини. Однак цього недостатньо, щоб забезпечити повноцінний облік елементів нематеріальної культурної спадщини. Потрібно розробити Методичні рекомендації з підготовки та оформлення документів щодо включення елементів нематеріальної культурної спадщини України до списків ЮНЕСКО [13]. Крім того, розроблено проект Закону України «Про нематеріальну культурну спадщину», який нині допрацьовує Експертна рада Міністерства культури та інформаційної політики України [12].

Важливим кроком для популяризації культурних традицій України стали два проекти «Віртуальний музей нематеріальної культурної спадщини України» (2018) та «Автентична Україна: нематеріальна культурна спадщина» (2019), тобто збереження знань, прийомів, технік, майстерності, що є вкрай важливим для подальшого поширення та розвитку цих традицій [12]. У межах проекту «Віртуальний музей нематеріальної культурної спадщини України» дослідили, відтворили та репрезентували спадок української культури – елементи, які внесені до Національного переліку нематеріальної культурної спадщини [12]. Віртуальний музей нематеріальної культурної спадщини України має сторінку у фейсбуці <https://www.facebook.com/VirtualNKS/>.

Відомо, що місія музею полягає в збереженні та передачі знань, розширенні можливостей сприйняття культурного розмаїття та вихованні в людей поваги до нього [18]. Головною метою віртуального музею є відтворення та представлення в сучасній та доступній формі нематеріальної культурної спадщини України, а також збільшення кількості зацікавлених осіб щодо ознайомлення з культурним надбанням нашого народу й вивчення традицій, що особливо буде сприяти формуванню єдиного культурного простору України [18].

На сайті віртуального музею (<http://virtmuseum.uccs.org.ua/ua>) можна ознайомитись з елементами нематеріальної культурної спадщини, що увійшли до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України, з елементами-переможцями конкурсу «Жива традиція». Експозиція музею містить величезну кількість фото- та відеоілюстрацій, для кожного елемента додано змістовну розповідь, яка висвітлює його загальні характеристики, розповідає про історію, його носіїв, традиції, заходи для відродження, збереження та популяризації. Один із розділів музею пропонує пізнавальні розваги: пазли, кросворди, розмальовки, що стануть у пригоді

викладачам і початківцям, які цікавляться тим чи іншим напрямом народного мистецтва. Унікальність музею полягає в поєднанні наявних культурних та дослідницьких ініціатив, сприянні максимальному поширенню знань про традиційну культуру українців, створенні прецеденту для запровадження сучасного формату обліку об'єктів нематеріальної культурної спадщини за кластерною (регіональною) методологією [12].

Проект «Автентична Україна» створений на замовлення Міністерства культури України та за підтримки Google Україна. Проект «Автентична Україна: нематеріальна культурна спадщина» (<https://authenticukraine.com.ua/intangible-heritage-of-ukraine>) є унікальним віртуальним простором, що містить колекцію автентичних аудіо- та візуальних прикладів української айдентики.

Однією з цілей проекту є збереження і популяризація культурної та історичної спадщини України. Завдяки сайту «Автентична Україна» будь-який користувач, як в Україні, так і за її межами, може відкрити для себе красу й різноманітність культурної спадщини різних регіонів України.

Платформа «Автентична Україна» складається з двох частин: «Матеріальна культурна спадщина», представлена віртуальними турами, і «Нематеріальна культурна спадщина», що містить п'ять розділів:

1. Розділ «Усні традиції й форми вираження» присвячений колисковим пісням, казкам і легендам, загадкам, колядкам, щедрівкам та багатьом іншим проявам фольклору й мови. Цей розділ охоплює історію виникнення фольклору. Тут можна дізнатися, чому народну творчість вважають усною, а також ознайомитися з найбільш яскравими прикладами українського народного епосу.

2. У розділі «Виконавське мистецтво» можна знайти інформацію про українські співи, танці, народну драму та ігри.

3. Цей розділ присвячений звичаям, обрядам і святкуванням.

4. У розділі «Знання та практики, що стосуються природи і всесвіту» описано традиції, звичаї, обряди й практики, які становили господарсько-побутову культуру українського народу й уособлювали знання про навколишній світ.

5. Розділ «Традиційні ремесла» розповідає про українські ремесла й промисли, зокрема йдеться про гончарство, розпис, ткацтво, вишивку, різьблення, лозоплетіння, ковальство, виготовлення іграшок і писанкарство.

На сайті передбачена можливість додавати й розширювати інформаційне наповнення; тут можна знайти авторські тексти-описи, аудіо- та відеоматеріали, ілюстрації, 3D-зображення і віртуальні тури. Інформація доступна українською та англійською мовами.

Важливою частиною проекту «Автентична Україна» є освітня складова: у кінці кожного розділу є інтерактивні тести, які педагоги можуть використати під час навчального процесу, що робить платформу яскравим і зручним інструментом освітньої діяльності в школах і державних

установах [20].

На основі згаданих вище цифрових колекцій нематеріальної культурної спадщини в українському вебінформаційному середовищі здійснено характеристику за вказаними критеріями (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика представлення нематеріальної культурної спадщини в українському вебінформаційному середовищі

Країна	Назва проєкту	Присутність у соціальних мережах	Мультимедійні ресурси (зображення, аудіо, відео)	Супровідна документація	Додаткові особливості інформаційного ресурсу
Україна	Віртуальний музей нематеріальної культурної спадщини України	Facebook, 597 людей стежать	+/-/+	Сукупність друкованих творів певної галузі знань, електронні ресурси бібліотечних та музейних фондів; інтернет-ресурси	Інтерактивна карта; розміщення пізнавальних розваг (складання пазлів, розв'язання кросворду на основі перегляду / вивчення експозицій віртуального музею)
Україна	Автентична Україна: нематеріальна культурна спадщина	YouTube Authentic Ukraine, 633 людей стежать та 67 311 переглядів	+//+	Сукупність друкованих творів певної галузі знань, електронні ресурси бібліотечних та музейних фондів; інтернет-ресурси	Створена за підтримки Google Україна; містить 3D Google-карти; розміщення тестів як перевірка знань традицій українського народу

Як видно з табл. 2, цифрові колекції представлення нематеріальної культурної спадщини мають свої представництва в соціальних мережах. При описі цифрових колекцій в інформаційних ресурсах наявна бібліографія та розміщені додаткові особливості, як-то: інтерактивні карти, розміщення тестів та 3D-тури.

При дослідженні аспектів збереження та

популяризації нематеріальної культурної спадщини виникає питання про зацікавленість користувачів пізнати нематеріальну культурну спадщину України. Це можемо простежити за допомогою статистики переглядів у вікіпедії як найпопулярнішої енциклопедії у світі за запитом «Нематеріальна культурна спадщина України» (табл. 3).

Таблиця 3

Статистика переглядів сторінки «Нематеріальна культурна спадщина України» у вікіпедії від березня 2018 до липня 2022 року

Досліджуваний часовий діапазон	Кількість переглядів за рік	Максимальна кількість переглядів за місяць	Мінімальна кількість переглядів за місяць	Редагувань
Березень 2018 – грудня 2018	532	93 (листопад)	24 (квітень)	4
Січень 2019 – грудня 2019	885	113 (грудень)	47 (січень); 48 (серпень)	1
Січень 2020 – грудня 2020	1686	332 (грудень)	76 (березень); 76 (червень); 74 (серпень)	9
Січень 2021 – грудня 2021	5156	679 (листопад)	208 (липень)	7
Січень 2022 – грудня 2022	6 212	988 (липень)	220 (березень)	2

Як бачимо з *табл. 3*, з березня 2018 року зацікавленість інтернет-користувачів помітно зростає. За всіма роками видно тенденцію максимальної кількості переглядів у грудні-листопаді. На нашу думку, такі сплески перегляду кожного року за запитом «Нематеріальна культурна спадщина України» у вікіпедії спричинені прийдешніми Новорічними та Різдвяними святами, коли інтернет-користувачі цікавляться звичаями, обрядами та святкуваннями календарного циклу.

Окремо розглянемо 2022 рік (*рис. 1*). 24 лютого росія розпочала масштабне вторгнення до України, що мало руйнівний характер по всіх напрямках: військові та цивільні втрати, екологічні злочини й знищення української культурної спадщини. Викорінення мови та культури стало основною метою війни, яку розпочала рф. Російські військові не тільки знищують інфраструктуру під приводом боротьби з «нацифікацією», але й руйнують культурне надбання.

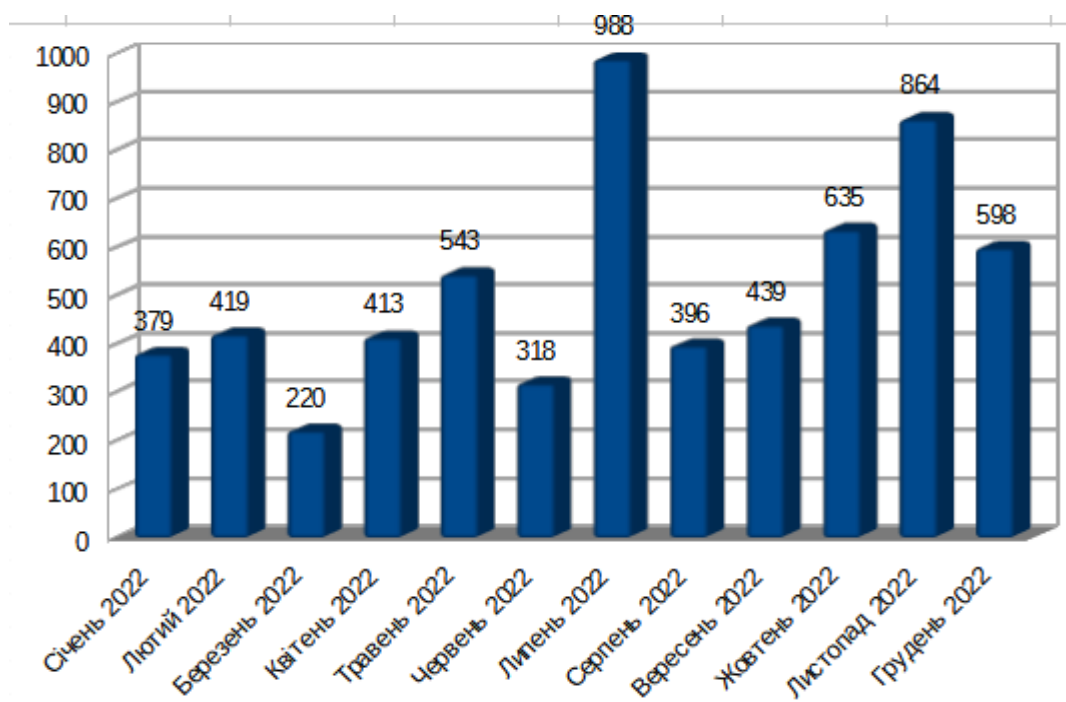

Рис. 1. Перегляд користувачами сторінки «Нематеріальна культурна спадщина України» у вікіпедії у 2022 році

У перший місяць війни спостерігаємо стрімке падіння переглядів, що зрозуміло: люди ховаються в бомбосховищах від ракетних ударів, захищають країну або волонтерять. Далі збільшується зацікавлення сторінкою «Нематеріальна культурна спадщина України» у вікіпедії. Зауважимо, що в липні кількість переглядів зросла до 988 унікальними користувачами цієї сторінки, що є найбільшим показником переглядів за всі попередні роки. Також зазначимо про перегляд іноземними мовами сторінки «Нематеріальна культурна спадщина України». На нашу думку, російське повномасштабне вторгнення в Україну спричинило велике зацікавлення світової спільноти нематеріальною культурною спадщиною України у вікіпедії: 2 516 переглядів англійською та 242 перегляди турецькою мовами в період від березня до грудня 2022 року, а громадяни України здійснили 6 212 переглядів. Це підтверджує, що нематеріальні цінності набувають нового, важливого значення для світової спільноти. У липні Міністерство культури та інформаційної політики України видало два накази про доповнення Національного

переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України.

Аналіз зацікавленості суспільства об'єктами нематеріальної культурної спадщини п'ятих інформаційних ресурсів, що представляють п'ять країн Європи. Проведено оцінку зацікавленості в суспільстві до об'єктів нематеріальної культурної спадщини п'ятих ресурсів з п'яти різних країн. У *табл. 4* наведено відомості щодо унікальних відвідувань ресурсів за допомогою сервісу Site Rank Data. Тут представлено інформацію про щоденні, щомісячні та щорічні відвідування досліджуваних ресурсів унікальними користувачами.

Проаналізувавши показники щоденних унікальних відвідувань ресурсів у *табл. 4*, можемо підсумувати, що відвідувачі ресурсу Living Human Treasures – Bulgaria удвічі частіше обирали цей ресурс порівняно із середнім значенням усіх п'яти досліджених об'єктів нематеріальної культурної спадщини. Водночас відвідування ресурсу «Віртуальний музей нематеріальної культурної спадщини України» було здійснено удвічі менше щодо середнього значення.

Показники відвідувань цифрових колекцій

Досліджуваний ресурс	Показник					
	Щоденні унікальні відвідувачі	Щомісячні відвідувачі	Щорічні відвідувачі	Період функціонування інформаційного ресурсу	Населення країни на 2020 рік, за показниками ООН	Щорічні відвідувачі щодо кількості населення
Віртуальний музей нематеріальної культурної спадщини України	5 097	158 015	1 896 180	4	43 733 762	0,0434
Living Human Treasures – Bulgaria	22 633	701 626	8 419 512	14	6 948 445	1,2117
L'Inventaire du Patrimoine culturel immatériel en France (PCI-Lab)	9 247	286 652	3 439 824	5	65 273 511	0,0527
Wiki-inventory for living heritage	8 663	268 552	3 222 624	6	5 540 720	0,5816
Niematerialne Dziedzictwo Kulturowe	5 898	182 832	2 193 984	4	37 846 611	0,0580
Середнє досліджуване	10 308	319 535	3 834 425			

Поведінка щомісячних і щорічних відвідувань та співвідношення всіх досліджуваних ресурсів п'яти об'єктів нематеріальної культурної спадщини зберігається. Від середнього досліджуваного відвідування L'Inventaire du Patrimoine culturel immatériel en France (PCI-Lab) – на 19% менше, а відвідування Wiki-inventory for living heritage – на 16% менше. Також ресурс Niematerialne Dziedzictwo Kulturowe відвідували на 33% рідше порівняно із середнім значенням досліджуваних ресурсів.

Вплив кількості населення на кількість відвідувань є неоднозначним. І стверджувати: що більше населення країни, то частіше відвідують ресурси, які демонструють інформацію про об'єкти нематеріальної культурної спадщини, не можемо. Оскільки ресурс Living Human Treasures – Bulgaria, що подає інформацію про об'єкти нематеріальної культурної спадщини Ісландії, відвідував щоденно кожний з третьої сотні громадян. А Віртуальний музей нематеріальної культурної спадщини України щоденно відвідував приблизно кожний дев'ятитисячний унікальний відвідувач щоденно. Тож впливає висновок: популяризація об'єктів нематеріальної культурної спадщини та ставлення до своєї спадщини можуть впливати на кількість відвідувань таких ресурсів. Наше дослідження свідчить, що деяким ресурсам потрібно докласти достатньо зусиль для своєї популяризації і наповнення.

Наукова новизна роботи полягає в розширенні уявлень про охорону, збереження та популяризацію нематеріальної культурної спадщини на світовому й національному рівнях у

вебінформаційних середовищах. Проведено аналіз чотирьох європейських та двох українських цифрових колекцій, що являють собою нематеріальну культурну спадщину та розміщені у вебінформаційних середовищах.

Висновки. На сучасному етапі розвитку нашої держави незворотним є приєднання до євроінтеграційних процесів і прагнення до гідної репрезентації української культури у світовому інформаційному просторі. Створення ресурсу історичної та культурної спадщини українського народу стало одним із напрямів діяльності бібліотек, архівів, музеїв та інших інституцій, пов'язаних з національною пам'яттю, невід'ємною частиною національної бібліографії, археографії та архівознавства, музеєзнавства України, що розширило його розуміння як ресурсу національної документальної пам'яті. Як показало дослідження розглянутих цифрових колекцій, а саме на прикладі п'яти країн, що присвячене збереженню та популяризації нематеріальної культурної спадщини у вебінформаційному середовищі, важливим є ментальне ставлення суспільства до своєї культури й цінностей, побудованих на спадку попередніх поколінь. Проаналізовано зацікавленість щоденними, щомісячними та щорічними відвідуваннями цифрових колекцій п'яти об'єктів нематеріальної культурної спадщини в п'яти країнах світу. Вважаємо, що в контексті маркетингової комунікаційної політики раціонально використовувати для популяризації нематеріальної культурної спадщини як і платформи соціальних мереж, так і засоби масової інформації, що сприятиме підвищенню

інтересу суспільства до об'єктів нематеріальної культурної спадщини. Дослідження показало, що суспільство активніше цікавиться об'єктами нематеріальної культурної спадщини після доповнення такими об'єктами цифрових колекцій або певної визначальної події, після якої відбувається переусвідомлення всіх цінностей.

З урахуванням кількості входжень на інформаційні ресурси об'єктів нематеріальної культурної спадщини окремих проєктів можемо стверджувати, що популяризація нематеріальної культурної

спадщини в межах наукових, просвітницьких та розважальних заходів, зокрема в засобах масової інформації та в соціальних мережах, сприятиме інтересу до неї суспільства, а як наслідок, формуватиме його ідентичність, розуміння своїх коренів і традицій. Сьогодні ця масштабна робота набуває нової якості у зв'язку із входженням світу в цифрову еру, коли документальний ресурс і відповідний науково-довідковий апарат активно інтегрується як в український інформаційний простір, так й у світову мережу.

Список використаних джерел

1. Dubrovina L., Lobuzina K., Onyschenko O. And Boriak H. Digital humanities and databases of cultural heritage in libraries of Ukraine. *Manuscript and Book Heritage of Ukraine*. 2020. № 25. Pp. 290–309. DOI: <https://doi.org/10.15407/rksu.25.290>.
2. Malysh N., Shevchenko V. and Tkachuk-Miroshnychenko O. State policy in the sphere of protection of cultural heritage in Ukraine. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable*. 2021. Vol. 11. № 3. Pp. 262–279. DOI: doi.org/10.1108/JCHMSD-03-2020-0047.
3. Дубровіна Л. Бібліотеки в системі інституцій національної пам'яті України та національної культурної спадщини. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2016. Вип. 20. С. 232–251.
4. Дубровіна Л., Киридон А., Матяш І. Архіви, бібліотеки, музеї – джерельна основа національної пам'яті, культурної спадщини України. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 1. С. 3–10.
5. Artese M., Gagliardi I. Cataloging intangible cultural heritage on the web. *Proceedings of the 4th international conference on Progress in Cultural Heritage Preservation (EuroMed'12)*. Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg. 2012. Pp. 676–683. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-642-34234-9_71.
6. Ziku M. Digital Cultural Heritage and Linked Data: Semantically-informed conceptualisations and practices with a focus on intangible cultural heritage. *LIBER Quarterly: The Journal of the Association of European Research Libraries*. 2020. № 30(1). Pp. 1–16. DOI: <https://doi.org/10.18352/lq.10315>.
7. Afolasade A. Adewumi. Protecting intangible cultural heritage in the era of rapid technological advancement. *International Review of Law, Computers & Technology*. 2022. 36:1. Pp. 3–16. DOI: <https://doi.org/10.1080/13600869.2021.1997084>.
8. Hammou I., Aboudou S., Makloul Y. Social Media and Intangible Cultural Heritage for Digital Marketing Communication: Case of Marrakech Crafts. *Marketing and Management of Innovations*. 2020. № 1. Pp. 121–127. DOI: <https://doi.org/10.21272/mmi.2020.1-09>.
9. Arcos-Pumarola J., Conill-Tetuà M. Promoting intangible cultural heritage through social networks: a case study of the Fête de l'ours in France. *CABI Regional Tourism Series. CABI International*. 2021. DOI: <https://doi.org/10.1079/9781789248753.0011>.
10. Convention on the Protection of Intangible Cultural Heritage of 10.17.2003. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_d69/page (дата звернення: січень 2023).
11. What is Intangible Cultural Heritage? UNESCO. URL: <https://ich.unesco.org/en/what-is-intangible-heritage-00003> (дата звернення: січень 2023).
12. Virtual museum of intangible cultural heritage of Ukraine. URL: <http://virtmuseum.uccs.org.ua/ua/site/introduction> (дата звернення: січень 2023).
13. Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. URL: <https://mkip.gov.ua/content/nematerialna-kulturna-spadshchina.html> (дата звернення: січень 2023).
14. Procedure for maintaining the National List of Elements of the Intangible Cultural Heritage of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0020-18#Text> (дата звернення: січень 2023).
15. Living Human Treasures – Bulgaria. <https://www.treasuresbulgaria.com/main.php> (дата звернення: січень 2023).
16. L'Inventaire du Patrimoine culturel immatériel en France. URL: <https://www.pci-lab.fr> (дата звернення: січень 2023).
17. Wiki-inventory for living heritage. URL: <https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/> (дата звернення: січень 2023).
18. Bilushchak T., Dobrovolska V., Ivanochko I., Boiko N. The use of information and communication technologies as a means of analyzing public interest in historical events in wikipedia regarding documenting the social and cultural sphere. *CEUR Workshop Proceedings of the International Workshop of IT-professionals on Artificial Intelligence (ProfIT AI 2021)*. 2021. Vol. 3003. Pp. 43–54. URL: <http://ceur-ws.org/Vol-3003/paper5.pdf> (дата звернення: січень 2023).

19. Niematerialne Dziedzictwo Kulturowe. URL: https://niematerialne.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/Krajowa_inwentaryzacja/Krajowa_lista_NDK/ (дата звернення: січень 2023).

20. Authentic Ukraine: Intangible Cultural Heritage. URL: <https://authenticukraine.com.ua/intangible-heritage-of-ukraine> (дата звернення: січень 2023).

References

1. Dubrovina, L., Lobuzina, K., Onyschenko, O., Boriak, H. (2020). Digital humanities and databases of cultural heritage in libraries of Ukraine. Manuscript and Book Heritage of Ukraine, 25, 290–309. DOI: <https://doi.org/10.15407/rksu.25.290> [in English].

2. Malys, N., Shevchenko, V., Tkachuk-Miroshnychenko, O. (2021). State policy in the sphere of protection of cultural heritage in Ukraine. Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable, 11, 3, 262–279. DOI: <https://doi.org/10.1108/JCHMSD-03-2020-0047> [in English].

3. Dubrovina, L. (2016). Libraries within the system of the institutions of national memory of Ukraine and national cultural heritage, Manuscript and Book Heritage of Ukraine, 20, 232–251 [in Ukrainian].

4. Dubrovina, L., Kyrydon, A., Matiash, I. (2017). Archives, libraries, museums are the source of national memory, cultural heritage of Ukraine, Library Bulletin, 1, 3–10 [in Ukrainian].

5. Artese, M., Gagliardi, I. (2012). Cataloging intangible cultural heritage on the web. Proceedings of the 4th international conference on Progress in Cultural Heritage Preservation (EuroMed'12). Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, 676–683. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-642-34234-9_71 [in English].

6. Ziku, M. (2020). Digital Cultural Heritage and Linked Data: Semantically-informed conceptualisations and practices with a focus on intangible cultural heritage. LIBER Quarterly: The Journal of the Association of European Research Libraries, 30(1), 1–16. DOI: <https://doi.org/10.18352/lq.10315> [in English].

7. Afolasade, A., Adewumi. (2022). Protecting intangible cultural heritage in the era of rapid technological advancement. International Review of Law, Computers & Technology, 36:1, 3–16. DOI: <https://doi.org/10.1080/13600869.2021.1997084> [in English].

8. Hammou, I., Aboudou, S., Makloul, Y. (2020). Social Media and Intangible Cultural Heritage for Digital Marketing Communication: Case of Marrakech Crafts. Marketing and Management of Innovations, (1), 121–127. DOI: <https://doi.org/10.21272/mmi.2020.1-09> [in English].

9. Arcos-Pumarola, J., Conill-Tetuà M. (2021). Promoting intangible cultural heritage through social networks: a case study of the Fête de l'ours in France. CABI Regional Tourism Series. CABI International. DOI: <https://doi.org/10.1079/9781789248753.0011> [in English].

10. Convention on the Protection of Intangible Cultural Heritage of 10.17.2003. http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_d69/page [in Ukrainian].

11. What is Intangible Cultural Heritage? UNESCO. Retrieved from: <https://ich.unesco.org/en/what-is-intangible-heritage-00003> [in English].

12. Virtual museum of intangible cultural heritage of Ukraine. Retrieved from: <http://virtmuseum.uccs.org.ua/ua/site/introduction> [in Ukrainian].

13. Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. Retrieved from: <https://mkip.gov.ua/content/nematerialna-kulturna-spadshchina.html> [in Ukrainian].

14. Procedure for maintaining the National List of Elements of the Intangible Cultural Heritage of Ukraine. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0020-18#Text> [in Ukrainian].

15. Living Human Treasures – Bulgaria. Retrieved from: <https://www.treasuresbulgaria.com/main.php> [in English].

16. L'Inventaire du Patrimoine culturel immatériel en France. Retrieved from: <https://www.pci-lab.fr/> [in French].

17. Wiki-inventory for living heritage. Retrieved from: <https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/> [in English].

18. Bilushchak, T., Dobrovolska, V., Ivanochko, I., Boiko, N. (2021). The use of information and communication technologies as a means of analyzing public interest in historical events in wikipedia regarding documenting the social and cultural sphere. CEUR Workshop Proceedings of the International Workshop of IT-professionals on Artificial Intelligence (ProfIT AI 2021), 3003, 43–54. Retrieved from: <http://ceur-ws.org/Vol-3003/paper5.pdf> [in English].

19. Niematerialne Dziedzictwo Kulturowe. Retrieved from: https://niematerialne.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/Krajowa_inwentaryzacja/Krajowa_lista_NDK/ [in Polish].

20. Authentic Ukraine: Intangible Cultural Heritage. Retrieved from: <https://authenticukraine.com.ua/intangible-heritage-of-ukraine> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05.01.2023
Отримано після доопрацювання 10.02.2023
Прийнято до друку 17.02.2023